

TÖÖLISTE JA TEENISTUJATE ÕPPEPUHKUSTEST

H. Siigur

Rahanduse ja krediidi kateeder

I. Puhkus sisseastumiseksamite sooritamiseks

Kehtiv seadusandlus lubab ettevõtete ja asutuste juhatajatel anda palgata puhkust sisseastumiseksamite sooritamiseks neile tööliste ja teenistujatele, kes soovivad asuda õppima õhtustesse või mittestatsionaarsetesse kõrgematesse või kesk-eriõppeasutustesse või päevaste õppeasutuste õhtustesse või mittestatsionaarsetesse osakondadesse.¹

1. Puhkus antakse ainult neile tööliste ja teenistujatele, kes esitavad õppeasutuse tõendi sisseastumiseksamitele lubamise kohta. Et seadus ei kohusta administratsiooni andma puhkust sisseastumiseksamite sooritamiseks, vaid lubab anda ainult palgata puhkust, siis praktikas antakse nimetatud puhkus kooskõlasatult ettevõtte või asutuse ühiskondlike organisatsioonidega.²

Erialases kirjanduses on õigesti avaldatud arvamust, et administratsioon ei või keelduda töötajale palgata puhkuse andmisest sisseastumiseksamite sooritamiseks, sest administratsioonil ei ole õigust vastu vaielda töötaja soovile seostada oma tööd õppimisega kõrgemas või kesk-eriõppeasutuses.³

Praktikas esineb siiski juhtumeid, et keeldutakse töötajatele puhkuse andmisest sisseastumiseksamite sooritamiseks, mis sageli

¹ Ст. 6 постановления Совета Министров СССР от 2 июля 1959 г. № 720 «О льготах для студентов вечерних и заочных вузов и учащихся вечерних и заочных средних специальных учебных заведений». СП СССР 1959, 14, 90; Eesti NSV Ministrite Nõukogu 20. juuli 1959. a. määrus nr. 273 «Soodustustest õhtuste ja mittestatsionaarsete kõrgemate õppeasutuste üliõpilastele ja kesk-eriõppeasutuste õpilastele» p. 6, ENSV T 1959, 40. 207.

² В. Г. Варенцова, Трудовые права учащихся вузов и техникумов и молодых специалистов, Москва 1961, lk. 14.

³ А. И. Шебанова, Трудовые льготы для совмещающих работу с обучением, Москва 1960, lk. 32; Б. С. Андреев, Ю. П. Орловский, Правовое положение лиц, совмещающих обучение с производительным трудом, Москва 1961, lk. 205.

toob kaasa töövahekorra lõpetamise antud ettevõtte või asutusega⁴ Sellepärast väärivad toetust J. M. Akopova ettepanek kehtestada seadusandlikus korras administratsiooni kohustus palgata puhkuse andmiseks neile, kes on lubatud sisseastumiseksamitele kõrgematesse või kesk-eriõppeasutustesse. Samuti väärivad toetamist tema ettepanek kohustada administratsiooni ajatama töötaja soovil tema korraline puhkus sisseastumiseksamite ajaks, sest real juhtudel ei ole kehtivate eeskirjade kohaselt antav palgata puhkus küllaldane sisseastumiseksamite sooritamiseks.⁵

2. Palgata puhkust sisseastumiseksamite sooritamiseks võidakse anda kesk-eriõppeasutustesse astujatele kuni 10 kalendripäeva, kõrgematesse õppeasutustesse astujatele aga kuni 15 kalendripäeva ning lisaks sellele veel aeg, mis on vajalik sõiduks kõrgema või kesk-eriõppeasutuse asukohta ja tagasi.

Seega on sisseastumiseksamite sooritamiseks antava palgata puhkuse kestus antud maksimaalmäärana.

Seaduse eeskiri, et ettevõtte juhataja võib anda palgata puhkust sisseastumiseksamiteks kuni 10 või 15 päeva pluss sõiduaeg õppeasutuse asukohta ja tagasi tähendab meie arvates seda, et puhkuse andmisel tuleb seda anda ikkagi kogu sisseastumiseksamite ajaks, kuid mitte rohkem kui 10 või 15 päevaks. Muidugi, kui töötaja soovib palgata puhkust ainult osaks päevadeks ja ülejäänud osas kasutab palgalist puhkust, siis võib anda palgata puhkust ka ainult osa päevade ulatuses.

3. Kehtiv seadusandlus ei näe ette palgata puhkuse andmist sisseastumiseksamite sooritamiseks neile, kes soovivad õppima asuda kõrgemate või kesk-eriõppeasutuste päevastesse osakondadesse. Rakendades analoogiat antakse praktikas puhkust ka neile kogu sisseastumiseksamite sooritamise ajaks pluss aeg, mis on vajalik sõiduks eksamite sooritamise kohta ja tagasi. Meie arvates on kujunenud praktika õige, sest töötajal oleks ebaotstarbekas lõpetada töövahekorra ettevõtte või asutusega enne, kui ta on õppeasutusse vastu võetud.

Töövahekorra lõpetamisel enne õppeasutusse vastuvõtmist peaks töötaja taotlema töölt vabastamist omal soovil, mis töötajale on seotud hiljem mitmete ebamugavustega. Töövahekorra lõpetamisel pärast vastuvõtmist õppeasutusse vormistatakse see aga seoses vastuvõtmisega kõrgemasse või kesk-eriõppeasutusse, mis töötaja seisukohalt on palju soodsam. Et tootmistööd katkestamata õppima asujaile antakse palgata puhkust sisseastumiseksamite sooritamiseks, ei ole alust nõuda, et päevasesse osakonda astuja peaks sooritama sisseastumiseksamid oma korralise ja lisapuhkuse arvel. Arusaamatuste vältimiseks tuleks seadusandluses fikseerida, et

⁴ Е. М. А ко п о в а, Изучение причин текучести рабочей силы конкретно социологическим методом. «Советское государство и право» 1965, 7, lk. 86.

⁵ Sealsamas, lk. 86.

palgata puhkust antakse sisseastumiseksamite sooritamiseks ka neile töölistele ja teenistujatele, kes kavatsevad õppima asuda kõrgemate või kesk-eriõppeasutuste päevastes osakondades.

4. Praktikas on esinenud juhte, kus töötaja soovib saada oma korralise puhkuse sisseastumiseksamite ajal. Seadus ei anna töötajale õigust oma korralise puhkuse nõudmiseks sisseastumiseksamite ajaks, sest puhkuse graafik on koostatud kooskõlastatult ametiühingu käitiskomitee või kohaliku komiteega aastaks. Praktikas on administratsioon ühiskondlike organisatsioonide soovitusel töötajate selliseid soove rahuldanud vastavalt võimalustele.

5. Tegelikult on tõusetunud küsimus, kas palgata puhkust sisseastumiseksamite sooritamiseks võib anda ka mitmel aastal, kui töötaja esmakordsel katsel ei saa kõrgemasse või kesk-eri õppeasutusse sisse. Seadus siin mingit kitsendust ei tee. Sellist kitsendust ei saakski pidada otstarbekaks, sest konkursi tingimustes võib kõrgemasse või kesk-eriõppeasutusse sisseastumine ühel aastal ebaõnnestuda, teisel aastal aga, kui töötaja on oma teadmisi täiendanud, võib ta olla suuteline konkursi edukalt läbi tegema.

6. Puhkusel sisseastumiseksamite sooritamiseks on kindel sihtotstarve. Sellepärast tuleb nimetatud puhkust ka kasutada sisseastumiseksamite sooritamiseks. Puhkuse sihtotstarbelisest iseloomust tingitult tuleb toetada seisukohta, et kui õpilas- või üliõpilaskandidaat sooritab mõne eksami mitterahuldavalt ja on selge, et teda vastu ei võeta, siis peab ta viivitamatult tagasi pöörduma töökohale, ära ootamata puhkuse lõppemist.⁶

Sisseastumiseksamite sooritamiseks antava puhkuse mittesihipärase kasutamise (ainult vabade päevade saamise eesmärgil) vältimiseks oleks vaja kehtestada nõue, et töötaja esitab pärast sessiooni töökoha administratsioonile õppeasutuse õiendi õppeasutusse vastuvõtmise või mittevastuvõtmise kohta konkursi tõttu või õiendi sessioonil olemise aja kohta, kui ta sisseastumiseksamil sai mitterahuldava hinde. Kui selgub sisseastumiseksamite sooritamiseks antud puhkuse mittesihipärane kasutamine (mitteosavõtt sessioonist), tuleks need päevad arvata töötaja järgmise korralise puhkuse katteks, makstes nende eest töötajale keskmise palga.

Kehtiv seadusandlus sellist puhkusepäevade tasaarvestamist ette ei näe ja sisseastumiseksamite sooritamiseks antud palgata puhkuse mittesihipärasel kasutamisel saab töötaja suhtes kasutada vaid ühiskondliku mõjutamise vahendeid.

7 Reas õppeplaanides on ette nähtud vahetult peale sisseastumiseksameid mittetatsionaarsetele üliõpilastele sissejuhatavad sessioonid, tavaliselt kuni 15 päeva. Seadusandlus ei reguleeri mittetatsionaarse üliõpilase töölt vabastamist sissejuhatava sessiooni ajaks. Praktika on asunud sellele teele, et sissejuhatava sessiooni

⁶ А. И. Шебанова, Трудовые льготы для совмещающих работу с обучением, Москва 1960, lk. 43.

ajaks annab ettevõtte või asutuse administratsiooni töötajale palgata puhkust, kusjuures üliõpilane pärast sessiooni lõppu esitab tõendi sessioonil olemise kohta. Igal juhul peab töötaja teatama ettevõtte või asutuse administratsioonile enda vastuvõtmisest õppeasutusse ja osavõtust sissejuhatavast sessioonist. On vaja, et küsimus üliõpilase-töötaja vabastamisest töölt sissejuhatava sessiooni ajaks leiaks reguleerimist seadusandlikus korras.

II. Õppepuhkus laboratoorsete tööde tegemiseks, arvestuste ja kursuseeksamite sooritamiseks kõrgemates või kesk-eriõppeasutustes õppivatele töölistele ja teenistujatele

Õhtusesse või mittestatsionaarsesse kõrgemasse või kesk-eriõppeasutusse (osakonda, teaduskonda) vastuvõetud töötajal tekib õigus kasutada spetsiaalseid õppepuhkusi laboratoorsete tööde tegemise, arvestuste ja eksamite sooritamise ajaks.

Õppepuhkuste kestus ja nende andmise kord sõltuvad õppeasutustest, õppetöö vormist ja kursusest, millel töötaja õpib.⁷

1. Õppepuhkust antakse kõrgemas või kesk-eriõppeasutuses edukalt õppivatele töölistele ja teenistujatele, s. o. neile, kelle algavaks õppe-eksamisesseiooniks ei ole eksamite või arvestuste võlgnevusi ja kes on esitanud õigeaegselt nõutavad kontroll- ja kursusetööd. Kui üliõpilane või õpilane neid tingimusi täitnud ei ole, siis ei ole ta edukalt edasijõudev ja kehtiva seadusandluse kohaselt ei ole tal õigust õppepuhkusele.

Praktikas antakse õppepuhkust ka neile, kellel ei ole küll võlgnevusi eelmisest semestrist, kuid kes mõjuvatel põhjustel (näiteks haiguse, lapse sünni jne. tõttu) ei ole esitanud õigeaegselt nõutavaid kontroll- või kursusetöid jooksva semestri eest. Sellist praktikat tuleb pidada õigeks, sest see soodustab töötajate edasiõppimist ja stimuleerib mahajäämuse likvideerimist.

Õppepuhkust antakse üliõpilastele ja kesk-eriõppeasutuste õpilastele sõltumata ettevõttest või asutusest, kus nad töötavad, samuti sõltumata sellest, kas nad õpivad edasi alal, mis on seotud nende tööga, või mõnel teisel alal.

⁷ Vt. st. 1. Постановления Совета Министров СССР от 2 июля 1959 г. № 720, СП СССР 1959, 14, 90; Eesti NSV Ministrite Nõukogu 20. juuli 1959. a. määrus nr. 273 p. 1, ENSV T 1959, 40, 207.

Kehtivate eeskirjade kohaselt antakse kesk-eriõppeasutuste õhtustes osakondades 1. ja 2. kursusel õppijatele laboratoorsete tööde tegemiseks, arvestuste ja eksamite sooritamiseks puhkust 10 kalendripäeva, alates 3. kursusest 20 kalendripäeva igal aastal. Kesk-eriõppeasutuste mittestatsionaarsetes osakondades õppijatele antakse puhkust vastavalt 30 ja 40 kalendripäeva igal aastal.

Kõrgema õppeasutuse õhtuses osakonnas õppijatele antakse õppepuhkust 1. ja 2. kursusel 20 kalendripäeva, alates 3. kursusest 30 kalendripäeva igal aastal. Mittestatsionaarses osakonnas õppijate õppepuhkus on vastavalt 30 ja 40 kalendripäeva igal aastal.

2. Õppepuhkuse andmise aluseks on õppeasutuse poolt üliõpilastele saadetakse või antav õiend — väljakutse eksamisesseioonile. Kui üliõpilasel ei ole võlgnevusi, siis õppeasutus saadab talle väljakutse, milles märgitakse sessiooni aeg ja üliõpilase õigus tasulisele õppepuhkusele.

Õppeasutuse väljakutse alusel annab administratsioon käskkirja või vormistab puhkuselehe töötaja lubamiseks õppepuhkusele. Ilma õppepuhkust vormistamata ei tohi töötaja jätta tööülesannete täitmist ja asuda eksamisesseioonile, sest see oleks töödistsipliini rikkumine.

Praktikas esineb üksikjuhtumeid, et administratsioon, rikkudes kehtivat seadusandlust, ei anna töötajale õppepuhkust, hoolimata õppeasutuse väljakutse olemasolust. Sellisel juhul peab töötaja pöörduma õppepuhkuse saamiseks töötulisid lahendavate organite poole, jätkates tööülesannete täitmist kuni küsimuse lahendamiseni. Kehtiv seadusandlus ei näe ette ühtki juhtu, mil administratsioon võiks keelduda töötajale tasulise õppepuhkuse andmisest.

3. Õigus õppepuhkusele on neil edukalt õppivatel alalistel töolistel ja teenistujatel, kes õppepuhkuse alguse momendil on tööõiguslikes suhetes ettevõtte, asutuse või organisatsiooniga.⁸ Õppepuhkuste saamiseks ei ole nõutav 11-kuuline tööstaaž antud ettevõttes, asutuses või organisatsioonis.

Kõrgemate või kesk-eriõppeasutuste õhtustes või mittestatsionaarsetes osakondades õppivatel töolistel ja teenistujatel, kelle edasijõudmine õppetöös ei ole edukas, ei näe kehtiv seadusandlus ette õigust õppepuhkusele. Samuti ei ole neil õigust nõuda korralist ja lisapuhkust õppe-eksamisesseiooni ajal. Neile töötajatele ei saada õppeasutus väljakutset sessioonile, vaid ainult teate õppe-eksamisesseiooni toimumise kohta.

Praktikas antakse mõnikord palgata õppepuhkust ka nendele, kes pole täitnud nõutavaid tingimusi tasulise õppepuhkuse saamiseks. Samuti on praktikas antud töötajale korraline ja lisapuhkus õppe-eksamisesseiooni ajaks. Sellist praktikat võib pidada soovitaavaks, sest sellega luuakse võimalus õpingute jätkamiseks ka neile töötajatele, kel esineb ühel või teisel põhjusel mahajäämust õppetöös. Vastasel korral suureneks mahajäämus veelgi ning kui õppeasutus asub teises paikkonnas, siis tähendaks puhkuse mittesaa-

⁸ А. И. Шебанова, Трудовые льготы для совмещающих работу с обучением, Москва 1960, lk. 53. Kuid erialases kirjanduses on avaldatud ka seisukoht, et õigus tasulisele õppepuhkusele on kõigil töolistel ja teenistujatel, sealhulgas ka ajutistel ja hooajatöolistel. Vt. А. Т ро ш и н, Право на льготы по обучению, «Советская юстиция» 1961, 17, lk. 20.

Meie arvates on õigem A. I. Sebanova seisukoht, sest töölepingu tähtaeg nii ajutistel kui ka hooajatöötajatel on suhteliselt lühiajaline ning ei ole vajadust laiendada neile töötajatele õigust tasulisele õppepuhkusele. Ka on Eesti NSV-s kujunenud praktika selliseks, et tasulist õppepuhkust antakse ainult alalistele töolistele ja teenistujatele.

mine sageli õppimise lõpetamist. Kuid töötajal ei ole õigust nõuda palgata puhkuse saamist õppe-eksamisesseiooni ajaks või oma korralise ja lisapuhkuse saamist tingimata sellel perioodil.

Meie arvates oleks otstarbekas kehtestada seadusandlus, et neile töötajatele, kellel ei ole õigust tasulisele õppepuhkusele, tuleb nende soovil anda palgata puhkust samas ulatuses nagu teistele palgalist õppepuhkust.

Ajutine mahajäämus õppetöös võib mõnigi kord olla tingitud objektiivsetest põhjustest, mille dokumentaalne tõestamine on raske (näit. perekonnaliikmete tervislik seisund, tööülesannete suur maht jne.) Nende põhjuste äralangemisel võib õppimine muutuda jällegi edukaks. Pealegi kuuluvad oma ülesandeid süstemaatiliselt mittetäitvad ja mitteedasijõudvad õpilased või üliõpilased nagnii õppeasutustest eksmatrikuleerimisele. Palgalise õppepuhkuse saamise võimalus on küllaltki mõjuvaks stiimuliks, et hästi õppida.

3. Kehtivate eeskirjade tekstist ei nähtu otseselt, kas õppepuhkus kõrgemates või kesk-eriõppeasutustes edukalt õppivatele töölistele ja teenistujatele antakse kalendriaasta või õppeaasta kohta. On avaldatud arvamust, et õppepuhkus antakse kalendriaasta kohta.⁹ Sellise seisukohaga ei saa nõustuda, sest antakse ju õppepuhkus selleks, et õpilane või üliõpilane saaks sooritada antud õppeaasta õppeplaanijärgsed ülesanded. Kui asuda seisukohale, et puhkused antakse kalendriaasta eest, siis tuleks esimesele kursusele astujaile anda esimene õppepuhkus juba enne 31. detsembrit, kuigi enamikes õppeasutustes selle ajani veel õppe-eksamisesseiooni toimunud ei ole. Ometi antakse aga puhkused õppe-eksamisesseiooni ajaks. Kui puhkust antaks kalendriaasta kohta, siis tekiks õpilasel või üliõpilasel õigus saada rohkem puhkusi, kui on õppeaastaid. Ka praktikas on asutud kindlalt seisukohale, et õppepuhkust antakse õppeaasta kohta.

4. Tavaliselt ei toimu õppeasutuses mitte üks, vaid kaks eksamisesseiooni õppeaastas. Sessioonide ajaline kestus määratakse kindlaks õppeplaaniga.

Neil juhtudel, kui õppeaastas on rohkem kui üks eksamisesseioon, on administratsioon kohustatud andma õppeasutuse väljakutse alusel üliõpilasele õppepuhkuse osade viisi, s. o. vastavalt eksamisesseioonide toimumise ajale, kuid nii, et puhkuste kogukestus ei ületaks õppeaastaks seaduses ettenähtud õppepuhkuse kestust.

Edukalt edasijõudvatel üliõpilastel lubatakse sooritada arvestusi ja eksameid ka sessioonidevahelisel perioodil, s. o. ennetähtaegselt. Kui üliõpilasele on antud selline õigus, siis õppeasutuse väljakutse saamisel võib üliõpilane saada õppepuhkust erineva kestusega osade kaupa. Puhkuse saamise osade viisi peab töötaja kooskõlastama ettevõtte, asutuse või organisatsiooniga. Õppe-

⁹ А. И. Шебанова, Трудовые льготы для совмещающих работу с обучением, Москва 1960, lk. 62.

puhkuse iga osa kestus sõltub antavate arvestuste ja eksamite arvust, kuid kõik õppepuhkused kokku ei tohi ületada õppepuhkuse aastanormi.

5. Õppepuhkus on eriotstarbeline puhkus ja töötaja on kohustatud teda kasutama ainult kindlaksmääratud otstarbeks. Kui töötaja jätab õppepuhkuse kasutamata, siis ei ole tal üldreeglina õigust nõuda õppepuhkuse ülekandmist teisele ajale või selle liitmist oma korralise või lisapuhkusega. Ühelgi juhul ei ole üliõpilane õigustatud nõudma ja administratsioon ei tohi maksta õppepuhkuse aja eest rahalist kompensatsiooni.

Ettevõtted või asutused peavad võimaldama töötajale õppepuhkuse õppeasutuse poolt kindlaksmääratud ajal. Kui õppeasutuses toimub aastas kaks eksamisessiooni, peab töötaja ilmuma mõlemale sessioonile. Praktikas on asutud seisukohale, et kui töötaja ei saa ilmuda talvisele eksamisessioonile õppeasutuse poolt mõjuvaks tunnistatud põhjusel (komandeering, haigus, töökoha suur kaugus õppeasutusest, perekondlikud põhjused), siis antakse talle kevadisel eksamisessioonil tasuline õppepuhkus kogu aasta eest,¹⁰ kui ta on sooritanud kõik kontrolltööd ja täitnud teised iseseisva töö kontrolli vormid. Kui ta kevadisel eksamisessioonil likvideerib kõik talvise eksamisessiooni võlgnevused, siis on tal järgmisel semestril õigus tasulisele õppepuhkusele samadel alustel nagu nendel töötajatel, kes viibisid nii talvisel kui ka kevadisel eksamisessioonil.

Praktikas esineb, et töötaja ei saa mõjuvatel põhjustel osa võtta kevadisest eksamisessioonist. Kui töötajal on võimalik teha laboratoorseid töid ja sooritada arvestusi ning eksameid õppeasutuse nõusolekul ka väljaspool tavalise eksamisessiooni raame, siis tuleks pidada lubatavaks kevadisel eksamisessioonil kasutamata jäänud puhkuse andmist järgmise semestri jooksul, ajavahemikus, mis õppeasutuse poolt on ette nähtud võlgnevuste likvideerimiseks.

Praktikas esineb juhte, et töötaja ilma puhkust saamata on sooritanud eksamisessiooni alguseks kõik ettenähtud eksamid ja arvestused. Õppeasutus saadab talle ka sel juhul väljakutse sessioonile, teatades, et tal on õigus tasulisele puhkusele.¹¹ Seda puhkust võib töötaja siis kasutada juba järgmise semestri või kursuse arvestuste ennetähtaegseks sooritamiseks. Nimelt peab ta kasutama puhkuse just õppeotstarbel ja pärast sessiooni lõppu esitama töökohale õppeasutuse tõendi eksamisessioonil viibimise kohta nagu iga teinegi sessioonist osavõtnu. Kui töötaja on eksamisessiooni alguseks õiendanud kõik nõutavad arvestused ja eksamid, võib ta ka loobuda puhkuse kasutamisest ja sessioonile minekust. Kui töötaja õppepuhkuse ajal haigestub, siis antakse talle haigusleht, mille eest talle makstakse toetust riikliku sotsiaal-

¹⁰ А. И. Шебанова, Трудовые льготы для совмещающих работу с обучением, Москва 1960, lk. 46.

¹¹ Л. Я. Гинцбург, Отпуска рабочих и служащих, Москва 1961, lk. 156.

kindlustuse summadest. Kui töötajal haiguse tõttu jäi osa eksameid või arvestusi õiendamata, siis pikeneb tema õppepuhkus haiguspäevade võrra või kasutamata jäänud päevad antakse teisel ajal nii, et töötajal oleks võimalik teha laboratoorseid töid, sooritada arvestusi ja eksameid jne.¹² Kui aga töötaja on haigestumisest hoolimata õppeprogrammi täitnud, siis kasutamata puhkust teisele ajale üle ei kanta.¹³ Sel juhul arvatakse puhkuse eest väljamaksitud palgasumma järgneva töötasu katteks ning kui töötaja uuesti kasutab õppepuhkust, siis arvutatakse tasu õppepuhkuse päevade eest uuesti välja, lähtudes puhkuse kasutamisele eelnenud 12 kuu töötasust.

Kui töötaja on kasutanud ära antud õppeaastaks ettenähtud õppepuhkuse, siis ei saa ta sellel õppeaastal enam nõuda puhkust järgmise õppeaasta arvel, olgugi järgmise õppeaasta eksamite, arvestuste sooritamiseks või laboratoorsete tööde tegemiseks.

Kui töötaja ise loobub õppepuhkuse kasutamisest, ei saa ta nõuda selle puhkuse edasilükkamist teisele ajale.

On avaldatud arvamust, et õppepuhkuse andmine väljaspool õppe-eksamisessiooni ei ole lubatud, sest õpilased ja üliõpilased on kohustatud osa võtma ka loengutest ja praktikumidest.

Muidugi osavõtt loengutest ja praktikumidest on õpilasele või üliõpilasele kohustuslik. Kuid loengust mitteosavõtmine ei võta temalt õigust eksami või arvestuse sooritamiseks. Puudunud praktikumid (sõltuvalt nende iseloomust) võib ta sooritada kokkuleppel õppeasutusega teistel aegadel. Seepärast peetakse ju võimalikuks ka talvisel eksamisessioonil mittekasutatud aja (praktikas esineb juhte, et õpilane või üliõpilane viibib talvisel sessioonil ainult osa aega või ei võta üldse sessioonist osa) liitmist kevadise õppe-eksamisessiooniga. Sellepärast peab arvama, et administratsioon ja töötaja võivad kokku leppida (õppeasutuse nõusolekul) õppepuhkuse andmiseks väljaspool õppe-eksamisessiooni, kui õpilasel või üliõpilasel on võimalus arvestuste, eksamite jm. töövormide sooritamiseks väljaspool õppe-eksamisessiooni.

6. Kõrgemate ja kesk-eriõppeasutuste õhtustes või mittestationaarsetes osakondades edukalt õppivatele tööliste ja teenistujatele säilitatakse õppepuhkuste aja eest keskmine palk lähiudes õppepuhkuse kasutamisele eelnenud 12 kuu palgast. Palgasumma arvutatakse samuti nagu tasu tavalise puhkusaja eest, s. o. 12 kuu palgasumma jagatakse 12-ga ja saadud tulemus veel 25,4-ga (s. o. keskmise tööpäevade arvuga kuus). Sel viisil leitud keskmine päevapalk korrutatakse õppepuhkusele langevate tööpäevade arvuga. Kui kesk-eriõppeasutuses õppi ja keskmine kuupalk ületab 80 rubl.,

¹² Л. Я. Гинцбург, Отпуска рабочих и служащих, Москва 1961, lk. 156; Р Лившиц. Отпуска рабочих и служащих, «Социалистический труд» 1956, 5, lk. 143; В. Г Варенцова, Трудовые права учащихся вузов и техникумов и молодых специалистов, Москва 1961, lk. 31.

¹³ Л. Я. Гинцбург, Отпуска рабочих и служащих, Москва 1961, lk. 156.

kõrgemas õppeasutuses õppijail aga 100 rbl., siis lähtutakse õppepuhkuse aja eest säilitatava palgasumma kindlakstegemisel vastavalt 80-st või 100-st rublast.

Näiteks, kui kesk-eriõppeasutuses õppiva töötaja keskmine palk on 90 rbl. kuus, siis võetakse õppepuhkuse aja eest tasu leidmiseks aluseks 80 rbl. Jagades selle summa 25,4-ga (tööpäevade keskmise arvuga kuus), saame töötajale ühe tööpäeva eest säilitatava töötasu. Korrutades ühe päeva eest säilitatava töötasu õppepuhkuse ajale langevate tööpäevade arvuga (puhkusaja sisse langevate puhkepäevade ja riiklike pühade eest tasu ei maksta ega säilitata), saame õpilasele õppepuhkuse aja eest makstava summa.

Kui õppepuhkust antakse töötajale osade viisi, siis tuleb ka puhkustasu arvutada iga osa eest eraldi, lähtudes eelneva 12 kuu keskmisest palgast.

Kui töötaja kuni õppepuhkusele minekuni on töötanud vähem kui 12 kuud, siis lähtutakse keskmise palga arvutamisel tegelikult tööl olnud kuude kestel saadud palgasummast, jagades selle tööl olnud kuude arvuga.

Kui haiguse tõttu kasutamata jäänud õppepuhkuse päevad antakse hiljem uuesti, siis toimub ka nende päevade eest töötajale säilitatava palga arvutamine uuesti.

Tasu õppepuhkuse aja (kasutatava õppepuhkuse osa) eest tuleb üliõpilasele või õpilasele eelnevalt välja maksta, samuti nagu korralise puhkuse puhul. Lubamatu on õppepuhkuse aja eest säilitatava töötasu tagantjärele väljamaksmine, nagu see praktikas mõnikord esineb. Vajaduse korral tuleb hiljem teha õppepuhkuse aja eest töötajale makstud summade ümberarvutus.

Õppe-eksamisessioonil ühe või rohkem mitterahuldava hinde saamine ei ole aluseks töötajalt õppepuhkuse tasu kinnipidamiseks. Kui töötaja neid mitterahuldavaid hindeid tähtaegselt enne järgmise õppe- ja eksamisessiooni algust ei likvideeri, siis sellisele õpilasele (üliõpilasele) arusaadavalt järgmiseks sessiooniks palgalist õppepuhkust ei anta.

III. Õppepuhkus õppeasutuse lõpetamiseks

Tootmistööd katkestamata üldhariduslikes koolides, kesk-eri- või kõrgemates õppeasutustes edukalt õppivatele töötajatele on ette nähtud õppepuhkused õppeasutuse lõpetamiseks. Üldhariduslikus keskkoolis antakse õppepuhkust küpsuseksamite sooritamiseks, kesk-eriõppeasutustes ja kõrgemates õppeasutustes aga diplomitöö koostamiseks, kaitsmiseks ja riigieksamite sooritamiseks.¹⁴

¹⁴ Ст. 5 постановления Совета Министров СССР от 5 ноября 1959 г. № 1233. СП СССР 1959, 157; ст. 1 постановления Совета Министров СССР от 2 июля 1959 г. № 720. СП СССР 1959, 14, 90. Eesti NSV Ministrite Nõukogu 21. novembri 1959. a. määrus nr. 433, p. l. ар. «е», ENSV T 1959, 57, 309; Eesti NSV Ministrite Nõukogu 20. juuli 1959 a. määrus nr. 273 p. l. ENSV T 1959, 40, 207.

1. Õigus tasulisele õppepuhkusele diplomitöö ettevalmistamiseks ja kaitsmiseks on nendel töötajatel, kes on sooritanud edukalt kõik diplomitöö koostamise alguseni ettenähtud eksamid ja arvestused ning muud töövormid.¹⁵

Palgata puhkuse saamist diplomitöö ettevalmistamiseks ja kaitsmiseks kehtiv seadusandlus ette ei näe ja seda ei tule ka anda, sest ei ole mõeldav diplomitöö koostamine ja kaitsmine enne, kui kogu õppekursuse ulatuses on eksamid ja arvestused õiendatud. Küll võib aga tasulist puhkust anda töötajale diplomitöö koostamiseks ja kaitsmiseks vähem kui 2 või 4 kuud. Seda muidugi siis, kui töötajal tekib puhkuse õigus hiljem, kui ei ole enam jäänud 2- või 4-kuulist perioodi või kui töötaja ise soovib lühemat puhkust. Esimesel juhul tuleks puhkust anda õppeasutuse õiendi alusel, kui on reaalne diplomiprojekti (-töö) õigeaegne valmimine.

Kui töötaja ei tee valmis diplomiprojekti (diplomitööd) või saab diplomiprojekti (diplomitöö) kaitsmisel mitterahuldava hinde, siis järgmisel aastal talle diplomiprojekti (diplomitöö) tegemiseks uut puhkust ei anta. Küll aga peab administratsioon sellele töötajale võimaldama palgata puhkust ajaks, mis on vajalik diplomiprojekti (diplomitöö) kaitsmiseks.

Kui töötaja ei suuda diplomiprojekti (diplomitööd) valmis teha seoses haigestumisega, mis on tõestatud haiguslehega, siis diplomiprojekti (diplomitöö) tegemiseks ja kaitsmiseks ettenähtud puhkusest haigestumise tõttu kasutamata jäänud päevade ulatuses antakse talle tasuline õppepuhkus järgmisel aastal.

2. Riigieksamite sooritamiseks antakse kõrgemate õppeasutuste või kesk-eriõppeasutuste õhtustes või mittestatsionaarsetes osakondades õppivatele töolistele ja teenistujatele puhkust palga säilitamisega 30 kalendripäeva, kui õppeplaani näeb ette riigieksamite sooritamise. Kui õppeasutuse lõpetamiseks on ette nähtud nii diplomiprojekti (diplomitöö) kaitsmine kui ka riigieksamite sooritamine, siis arvatakse riigieksamite sooritamiseks ettenähtud puhkus diplomiprojekti (diplomitöö) tegemiseks ja kaitsmiseks ettenähtud neljakuulise perioodi sisse.

Kui töötaja ilma mõjuva põhjusega ei õiendanud riigieksameid või sai mitterahuldava hinde ja ta kutsutakse riigieksameile järgmisel aastal, siis antakse talle puhkus järgneval õppeaastal ilma palga säilitamiseta.

Kui aga töötaja riigieksamite ajal haigestub ja seetõttu ei saa sooritada kõiki riigieksameid, siis antakse talle haiguse tõttu kasu-

¹⁵ Diplomitöö ettevalmistamiseks ja kaitsmiseks antakse kesk-eriõppeasutuses õppijatele kaks kuud, kõrgemas õppeasutustes õppijatele 4 kuud. Mõlemal juhul antakse puhkust tingimusel, kui diplomiprojekti (diplomitöö) kaitsmine toimub riigieksamikomisjoni ees. Kui õppeasutuse lõpetamiseks ei ole ette nähtud diplomiprojekti (-töö) kaitsmist riigieksamikomisjoni ees, siis selleks ka eraldi puhkust ei anta, vaid antakse ainult puhkus riigieksamite sooritamiseks.

tamata jäänud päevade ulatuses tasuline õppepuhkus riigieksamite teistkordsel sooritamisel.

3. Kesk-eriõppeasutuste ja kõrgemate õppeasutuste õhtustes või mittestatsionaarsetes osakondades (teaduskondades) viimasel kursusel õppivatele töolistele ja teenistujatele võivad ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide juhatajad anda üks kuu palgata puhkust. See palgata puhkus antakse vastava õppeasutuse soovitusel selleks, et õpilane või üliõpilane saaks tutvuda valitud erialaga vahetult tootmises ning saaks ette valmistada ka vastavaid materjale diplomiprojekti juurde.

Seda puhkust ei ole töötajal õigust nõuda, vaid seda võib saada ainult kokkuleppel ettevõtte, asutuse või organisatsiooni juhatajaga.

Kui töötajatele selline puhkus õppeasutuse soovitusel antakse, siis määratakse ta õppeasutuse poolt stipendiumile üldistel alustel statsionaarsete üliõpilaste või õpilastega.

Praktikas antakse eespool nimetatud palgata puhkust ainult neile töötajatele, kes õpivad tehnilistes kõrgemates või kesk-eriõppeasutustes. Mittetehnilistes õppeasutustes õppivatele töötajatele sellist puhkust ei anta. Kui mittetehnilistes õppeasutustes õppivatel töötajatel on vaja viimasel kursusel sooritada tootmispraktika, siis võivad nad selle sooritada diplomitöö koostamiseks antava õppepuhkuse vältel.

Praktikas antakse palgata puhkust tehnilistes õppeasutustes õppivatele töolistele ja teenistujatele peaaegu alati, kui töötaja esitab õppeasutuse soovituse puhkuse saamiseks. Seejuures ettevõtte või asutuse juhataja kooskõlastab puhkuse andmise ettevõtte või asutuse ühiskondlike organisatsioonidega.

4. Neile isikutele, kes tootmistööd katkestamata edukalt õpivad üldhariduslikes koolides, on ette nähtud VIII klassi lõpueksamite ajaks 8 tööpäeva¹⁶ ja XI klassi lõpueksamite ajaks 20 tööpäeva õppepuhkust.¹⁷ Õppepuhkus lõpueksamite sooritamiseks on eriotstarbeline puhkus, mis tuleb tingimata anda lõpueksamite ajaks. Puhkuse andmise aluseks on kooli poolt antud tõend töötaja lubamise kohta lõpueksamitele. Selles tõendis on märgitud ka lõpueksamite toimumise aeg. Lõpueksamite sooritamiseks antava lisa- puhkuse ajaks säilitatakse töötajale töötasu tema tariifimäärast või ametikohajärgsest kuupalgamäärast lähtudes.¹⁸

Nagu kõigi puhkuste puhul, nii ka VIII ja XI klassi lõpueksamite ajaks antava eriotstarbelise puhkuse puhul tuleb puhkuse aja eest töötajale säilitatav palk talle välja maksta enne puhkusele minekut.

¹⁶ Eesti NSV Ministrite Nõukogu 8. augusti 1962. a. määrus nr. 374 p. 1. ENSV MKK 1962, 40, 146.

¹⁷ Eesti NSV Ministrite Nõukogu 21. novembri 1959. a. määrus nr. 433 p. I ap. «e». ENSV T 1959, 57, 309.

¹⁸ Vt. lähemalt H. Siigur, Soodustusi õppijaile, Tallinn 1963, lk. 38 jj.

Kui töötaja VIII või XI klassi lõpueksamite ajal haigestub, siis antakse talle haigusleht. Haiguslehel oleku päevade võrra tema puhkust hiljem ei pikendata, sest tegemist on eriotstarbelise puhkusega eksamite sooritamiseks ning hiljem ei ole võimalik eksameid tagantjärele sooritada. Puhkusaja eest väljamakstud summade osas tehakse tasaarvestus siis, kui töötaja pärast puhkuselt naasmist hakkab saama töökohalt palka (s. o. puhkusaja eest ettemakstud summa muutub nagu palga arvel saadud avansiks).

Kui töötaja haigestumise tõttu kantakse tema küpsuseksamid üle teisele ajale, siis antakse talle nende ajaks ka vastavalt puhkust koos töötasu säilitamisega.

Antud toimetusse septembris 1965. a.

ОБ УЧЕБНЫХ ОТПУСКАХ РАБОЧИХ И СЛУЖАЩИХ

Х. Сийгур

Резюме

Статья посвящена вопросам предоставления и использования целевых отпусков, предусмотренных советским законодательством для лиц, обучающихся в учебных заведениях без отрыва от производства.

В первой части статьи рассматривается вопрос о предоставлении рабочим и служащим отпуска для сдачи вступительных экзаменов на вечерние или заочные отделения (факультеты) средних или высших специальных учебных заведений без сохранения заработной платы.

По закону предоставления такого отпуска является правом, а не обязанностью администрации предприятия или учреждения. Автор поддерживает выраженную в советской юридической литературе точку зрения, что администрация не может отказать в предоставлении такого отпуска, ибо она не имеет права оспаривать желание рабочего связать свою работу с обучением в высшем или среднем учебном заведении.

Действующее законодательство не предусматривает предоставления специального отпуска для сдачи вступительных экзаменов рабочим или служащим, поступающим на дневные отделения учебных заведений. В связи с этим выдвигается предложение установить специальный отпуск без сохранения заработной платы также рабочим и служащим, поступающим на дневные отделения учебных заведений.

В статье рассматриваются порядок предоставления отпуска для сдачи вступительных экзаменов, сроки предоставления такого отпуска, возможность предоставления повторного отпуска в том случае, если рабочий или служащий получил на вступи-

тельных экзаменах неудовлетворительную оценку или не прошел по конкурсу, вопросы использования отпуска, предоставленного для сдачи вступительных экзаменов. Автором выдвигается предложение при использовании не по назначению дней отпуска, предоставленных для сдачи вступительных экзаменов, заносить эти дни в счет очередного отпуска с сохранением за них средней заработной платы.

Во второй части статьи рассматривается предоставление рабочим и служащим, обучающимся без отрыва от производства в высших или средних специальных учебных заведениях, специальных отпусков для выполнения лабораторных работ, сдачи зачетов и экзаменов.

По действующему законодательству право на специальный отпуск с сохранением заработной платы имеют рабочие и служащие, успешно обучающиеся без отрыва от производства на вечерних или заочных отделениях (факультетах) высших или средних специальных учебных заведений. Администрация предприятия или учреждения не может отказаться от предоставления такого отпуска.

Действующее законодательство не предусматривает предоставления специального отпуска для выполнения лабораторных работ и для сдачи зачетов и экзаменов тем рабочим и служащим, которые не успевают в учебе (имеют задолженности). Автор предлагает предоставлять отпуска без сохранения заработной платы и лицам, имеющим задолженности в учебе, мотивируя свое предложение тем, что рабочие и служащие не имеют права требовать предоставления им очередного отпуска именно во время учебно-экзаменационной сессии. Если учебное заведение находится вне места постоянного жительства рабочего или служащего, то неполучение отпуска может привести к прекращению учебы. Кроме того, временное отставание в учебе может быть обусловлено разными причинами.

В статье рассматриваются порядок предоставления отпуска для выполнения лабораторных работ, для сдачи зачетов и экзаменов, вопросы переноса этого отпуска на другое время, если рабочий или служащий по уважительным причинам не может принять участия в учебно-экзаменационной сессии, порядок предоставления названного отпуска по частям.

Отпуск для выполнения лабораторных работ, сдачи зачетов и экзаменов предоставляется на время учебно-экзаменационной сессии, установленной учебным заведением. При неиспользовании этого целевого отпуска рабочий или служащий не имеет права требовать денежной компенсации или соединения отпуска с очередным или дополнительным отпуском. Если отпуск, предоставленный законодательством для выполнения лабораторных работ и для сдачи зачетов и экзаменов, в данном учебном году уже использован, то рабочий или служащий не имеет права тре-

бовать предоставления ему еще дополнительного отпуска для выполнения лабораторных работ или для сдачи зачетов и экзаменов в счет следующего учебного года.

Рассматриваются вопросы предоставления учебного отпуска вне границ учебно-экзаменационной сессии и выплаты сохраняемой за время отпуска заработной платы.

Третья часть статьи посвящена вопросам предоставления рабочим и служащим, обучающимся без отрыва от производства, специальных отпусков для окончания общеобразовательной школы, среднего или высшего учебного заведения.

Анализируются порядок предоставления отпуска для составления дипломного проекта (дипломной работы) и для сдачи государственных экзаменов, а также вопросы предоставления отпуска без сохранения заработной платы для ознакомления с избранной специальностью и для сбора материалов, необходимых при составлении дипломного проекта. В статье затронут также вопрос проведения производственной практики.

ÜBER DEN URLAUB ZUR WEITERBILDUNG DER ARBEITER UND ANGESTELLTEN

H. Siigur

Zusammenfassung

Der vorliegende Aufsatz behandelt die verschiedenen Arten von Urlaub, die nach den sowjetischen Gesetzen den Arbeitern und Angestellten bewilligt werden, die an der Abend- oder Fernstudiumsabteilung (Fakultät) einer Lehranstalt ohne Unterbrechung der beruflichen Tätigkeit studieren oder zu studieren beabsichtigen.

Im ersten Teil des Aufsatzes wird der unbezahlte Urlaub untersucht, der den Arbeitern und Angestellten zur Ablegung der Eintrittsexamina in die Abend- oder Fernstudiumsabteilung einer Hoch- oder Fachschule bewilligt wird. Es wird bewiesen, daß der Betriebsleiter nicht berechtigt ist, den Arbeitern und Angestellten diesen Urlaub zu verweigern. Der Verfasser macht den Vorschlag, diesen Urlaub auch für diejenigen Arbeiter und Angestellten einzuführen, welche die Absicht haben, das Studium an der Tagesstudiumsabteilung oder -fakultät einer Hochschule oder Fachschule aufzunehmen. Weiter wird die Bewilligung von Urlaub zur wiederholten Ablegung der Eintrittsexamina behandelt im Falle, wenn der Werktätige eine unbefriedigende Note erhält oder beim Wettbewerb ungünstig abschneidet. Endlich wird die Ausnutzung der Urlaubszeit behandelt.

Im zweiten Teil des Aufsatzes wird die Frage behandelt, auf welche Weise denjenigen Arbeitern und Angestellten, die ohne

Unterbrechung der beruflichen Tätigkeit an Hoch- oder Fachschulen studieren, ein Urlaub für die Durchführung laboratorischer Arbeiten, für die Ablegung von Vorprüfungen und Prüfungen bewilligt wird. Es wird die Ordnung der Bewilligung dieses Urlaubs dargelegt, die Möglichkeit, diesen Urlaub zu verlegen, wenn der Werkstätige aus triftigen Gründen an der von der Lehranstalt organisierten Prüfungssession nicht teilnehmen konnte, die Bewilligung von Urlaub teilweise oder außerhalb der Prüfungssession. Es wird bewiesen, daß der Betriebsleiter verpflichtet ist, den im Gesetze vorgesehenen Urlaub ohne Einschränkung allen denjenigen zu bewilligen, die ohne Unterbrechung der beruflichen Tätigkeit an einer Hoch- oder Fachschule studieren.

Im dritten Teil des Aufsatzes wird die Frage behandelt, unter welchen Voraussetzungen den Arbeitern und Angestellten, die ohne Unterbrechung der beruflichen Tätigkeit studieren, ein Urlaub für die Beendigung des Studiums bewilligt wird. Es wird weiter der Urlaub erörtert, der zur Beendigung einer allgemeinbildenden Schule bewilligt wird. Zum Schluß werden die Fragen behandelt, die im Zusammenhang stehen mit der Bewilligung von Urlaub den an den Hoch- und Fachschulen Studierenden zwecks einer näheren Bekanntschaft mit ihrem zukünftigen Fach, für die Anschaffung von Material zur Anfertigung der Diplomarbeit, zu ihrer Verteidigung, zur Ablegung des Staatsexamens.